

1998, ՕԳՈՍՏՈՍ Ա, ԹԻՎ 15

ԲՐԻՍՏՈՂՆԵԱՅ
ԱՅԱՄՏԱՆ

ՍԱՅՐ ԱՅՈՒՆ ՍՈՒՐԻ ԷԶՄԻԱՆԻ ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԶԱՐԹԱԹԵՐ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՆՏԻ ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏԿԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՏԵՂԵԿԱՅԵԼՈՒՄ Է ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՒ ԽԱՄԼՈ ԴԻՎԱՆԸ

**ՎԵՀԱՓԱՌ-ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ՀԵՆՐԻԿ
ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԻԹՈՎ**

Նորին Սուրբ Օծուքյուն Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոսը Նյու Յորքից հեռագիր է հղել Հայաստանի Հանրապետության մախազահ Ռոբերտ Քոչարյանին՝ ՀՀ գլխավոր դատախազ Հենրիկ Խաչատրյանի օգոստոսի 6-ին կատարված սպանության առիթով:

Վեհափառ Հայրապետը դատապարտում է սպանության առարկը եւ գավակություն հայտնում Հանրապետության մախագահին, կառավարության եւ հանգուցյալ դատախազի ընտանիքի անդամներին:

Հեռագրում մասնավորապես
ասվում է.

«Մեծարգո տիար Ռոբերտ
Քոչարյան՝

Վսեմաշուք նախագահ Հա-
յաստանի Հանրապետության,

Սրտի խոր վշտով իմացանք
ցավալի լուրը Հայաստանի
Հանրապետության գլխավոր
դատախազ Հենրիկ Խաչատր-

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՍ. ԷԶՄԻԱԾԻՆ ԱՅՅԵԼԵՅ
ՄԻԱՅՅԱԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖՈՆԴԻ
ՊԱՏԿ ԻՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Օգոստոսի 2-ին Միացյալ հայկական ֆոնդի վարչչ-տնօրեն Հարութ Սասունյանի գլխավորությամբ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելեց ֆոնդի 100-րդ ամրոպահության կանոնադրվ շայտատար ժամանած պատվիրակությունը՝ ամերիկահայ և ամերիկյան բարեգործական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, ամերիկյան առաջատար «Լոս Անջելես Բայան», «Վաշինգտոն Բայան» և այլ բեռների տարադրներ:

Պատվիրակությունը Մայր տաճարում ներկա գտնվեց Ս. Պատարագի արարողությանը։ Պատարագիչն էր Ս. Հովսեփ քահանա Ալեքսանյանը։ Հընթաց Ս. Պատարագի՝ Անեյան ձայնը ֆարեգին Ա կաթողիկոսի ամուսնից հյուրերին ողջունեց ու քարոզեց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին դիպաճապետ Ս. Ներսես արքեպս. Պողոսյանը։

յանի անարգ սպանության:

Դատապարտում ենք վատ արարքը եւ կոչ ենք անում, որ ոչ մի ուրիշ նման արարք չկործակներ Մայր Հայրենիքում: Դատակալել է եւ անհարազատ հայ ժողովրդի արժանապատվության եւ բարոյական նկարագրին մ վարկին:

Աղոթում ենք առ Աստված, որ
նրա հոգին ընդունի Իր երկնա-
յին իսաղապրության մեջ: Հեղինե
Խաչատրյանի վաստակը միշտ
հարգանքով ու երախտիքով կ-
հիշվի Հանրապետության ամ-
ուսման պատմության մեջ:

Մեր արտագգաց ցավակցություններն ենք հղում Ձեզ, մեր հայրենի կառավարության եւ հանգուցյալ Հենրիկի տիկնոջ եւ ընտանիքի բոլոր անդամներին:
Վշտակցական սիրով եւ աղոթքով՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՍԵՆԱՅՆ
ՀԱՅՈՑ

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ՍՈՒԹԱՖՅԱՆ ԸՆՏՐԿԵՅ
ԹՈՒՐԹԻՈ ՊԱՏՐԻԱՐԺԱԿԱՆ
ՏԵՂԱՊԱՅ

Թուրքիա հայոց լուսաբարձական ծեղ-
կացմուն է, որ օգոստոսի 3-ին սեղ է ունե-
ցել Թուրքիա հայոց եկեղեցական համա-
գլուխ-ժողով Լուսիկո լուսաբարձական
ընդհանուր փոխանորդ գերե. Տ. Սեւոր-
արեթյա. Սուրբփանի ճախյառնափոխը:
Վլայակոչելով լուսաբարձական փոխա-
նորդության շուրջ աշխատարանայնու-
թյուններն ու Կիլիկի գերե. Տ. Սեւոր-
արեթյա. Սուրբփանի հայաշահել է լուս-
աբարձական փոխանորդության լուսաշահել
իր հրաժարական ծախի:

Համագումարի կողմից առաջարկվել է մինչև նոր 84-րդ դասի արհիվ ընտրությունը դասարհարհակն արողոն գործեր վարելուն դասակրվ ընտրել ընտրիլ դասարհարհակն սեղադադա: Պասրհարհակն սեղադադաի թելնաժունել նա առաջարկել գերհ: Տ. Շահան արհեդա: Սվաժանը ն գերհ: Ս. Սերտրո արհեդա: Սուրաֆանը:

Ձայների նեոմամանությանը (համագումարին ներկա 29 անդամից 23-ը) Թուրիոյ ղաօհաբաակաոն Տեղաղաի է ըոհսվել Տ. Մեղող աբեղա. Մոթաֆյաոն:

Հավի առնելով թուրիոն 84-րդ դաս-
րիարի ընտրության ձգձգման հանգաման-
քը համազումարը որոշել է խնդրագիր ներ-
կայացնել թուրիայի կառավարությանը
դասերիարական ընտրության գործընթացն
արագացնելու համար:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՉԸ
Կ. ՊՈԼՍՈ ՆՈՐԵՆՏԻՐ
ՊԱՏՐԻԱՐԷԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀԻՆ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա կաթողիկոսի,
Մայր Աթոռի միաբանության և գերագույն
հոգեւոր կորուրդի անուհիի օգոստոսի 6-ին
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինի դիվանատան հ.
Ներսես արքեպ. Պաղատայանը ընդհալ-
ւական ուղւան նախ Կ. Պոլսի հայոց նորմ-
ալի յղափարական սեղադատի Տ. Մեդրոյ
հայոց. Մուրաբանին:

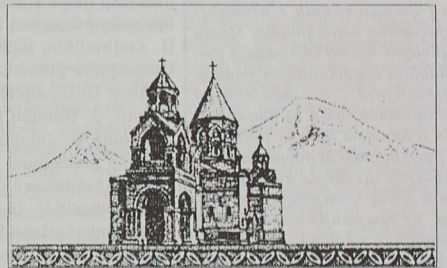
«Սրբազան եղբայր,
Հանուն Վեհափառ Հայրապետի, Մայր Ա-

բոլի միաբանության եւ գերագույն հոգեւոր
խորհրդի, արագիւսն շնորհապարուն ենք Ձեր
արբանության ընտրությունը՝ իբրեւ լուս-
բարբաւական տեղադրահ հայոց Կ. Պոլսոյ:

Թող Բարին Ասված գորացնի Ձեզ Ա. Հոգու բազմադասիկ շնորհներով, ինչդիպիք են իր իմաստությունը եւ գործությունը:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի լուստ խորաններից բյուր օրհնություն Չեզ՝ բարձրացնորհ Ս երոյդ սրբազան արհեսիսկոպոսիդ եւ լծա կից հարց եւ եղբարց մերոց ի Քրիստոս», - ասւ վում է ողերծում:

Նորընկիրդ դասրիարհական Տեղադրահին Ե-
նորհավորել է նաեւ Երուսաղեմի դասրիարհ
Թորոնթ արհեդու. Մանուկյանը:

**Ս. ԷԶՍԻԱՇՆԻ ԲԱՐՈՋԶԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆԸ ԱՐՅԱԽԻՆ**

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրել Առաքինի օրհնությամբ ու հովանավորությամբ եւ Արցախի բնի առաջնորդ գերշ. Տ. Գլադգեի եպս. Մարտիրոսյանի նախաձեռնությամբ ու հրավերով օգոստոսի 10-ից 24-ը Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քարոզչության կենտրոնը ԼՂՀ մայրաքաղաք Ստեփանակերտում կազմակերպելու է քրիստոնեական կրոն դասավանդող ուսուցիչների վերապատրաստման երկշաբաթյա դասընթաց: 180 ուսուցիչի համար նախատեսված ուսումնական այս առաջին փուլը կազմակերպելու է դասախոսության համար Արցախ եւ մեկնելու Ս. Էջմիածնի ԲԴԶԿ-ի վարչիչ-սոբորեւ հոգեշնչական Տ. Վազգեն վրդ. Միրզախանյանը եւ բարեշնչորի Վահան սրկ. Ջաբրայիլյան: Նրանք իրենց հետ տանում են շուրջ 27 000 կտոր հոգեդուր գրականություն՝ այդ թվում 1-10-րդ դասարանների կրթնի դասագրքերի ուսուցիչների համար, Մայր Աթոռում օրերս լույս տեսած ուղեցույց ծրագրեր, առաջնային եւ օժանդակ կրթական այլ գրականություն: Դասախոսական կապի մեջ ընդգրկված են նաեւ Արցախի բնի հոգեւորականնլլը:

Այս ամսախառնույ կրթական-քարոզչական ձեռնարկը կյանքի է կոչվել Հնորիկի այն բանի, որ Արցախի կառավարությունը հանձն է առել առաջիկա ուսումնական տարւոյն սկսած՝ քրիստոնեական կրօն առարկան ներյունելու համընկրկրական դպրոցների ուսումնական ծրագիրն է կատարել ուսուցիչների վարձատրությունը:

Արցախի դպրոցներում այսպրոնության և արևողա-
վորության ճանաչողությամբ փակող այս զդոնեկի նախա-
ձեռնորությունն ըստ ամենայնի բաշարալորի համար Ամե-
նայն Հայոց կարողիկիս Կարեզիս Մաշիսն տառննեկ
է ոչ փայա այս ծավալուն ծրագրի ողջ նյութական ծախ-
ւը, այլեւ, չնայած բոլրման նպատակով՝ Երո Յորդոց Կ-
տնկիւն, մշտապես ուշադրությամբ իեռեռուն է գործի
ընթացքին և անիրաժեշտ ցուցուններով սատարուն
կազմակերպիչներին:

ՔԴ-Ի լրացված քաժիւ

ԴԵՊՐ ԵԱՅԱՍՏԱՆ

Օգոստոսի 15-ին Հայաստան է ժամանելու 1700-ամյակի ուխտավորների երկրորդ խումբը՝ «Հայաստան երկրի ուխտավալայ» ծրագրով եւ այցելելու է Շիրակի, Արագածոտնի բններում գտնվող սրբավայրեր, ինչպես նաեւ խոր Վիրապի վանքը եւ Սալո Առտու Ա. Կանխորին:

Լուս Անցեղիցի Ս. Սարգիս Հայց, Առաքելական Եկեղեցու ղարկաց դպիս «Խաչատրյան» երգչախմբի ինժնարդորոն ՊԵ-ամյակի արթիկ Ամենայն Հայոց Գարբիկն Մ. Կարտիկիկի ար-տոնուրբար օգոստոսի 23-ին Վրոսկի, Ս. Էյսմիսիկ Մայն տաճարուն երգչախմբուն կրեկ Վրոստի Ս. Պատարաբը: Երեգեղորդարիկ ինժնարկցն նան Լուս Անցեղիսից եւ Պոլսիկ ժուրնալուն ղաճմանիկ ուխտաւորին:

ՍՅՈՒՆՅԱՅ ԹԵՄ

Սյունյաց բնին ընդգրկում է Հայաստանի Հայոց չորի եւ Սյունիքի մարզերը. Եպիսկոպոսական արքեպիսկոպոսը գտնվում է Գորիսում: Առաջնորդն է Ս. Արքայապետ Սիրուհի Սյունյաց բնին Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու հնագույն եւ ամենահին արքեպիսկոպոսական արքեպիսկոպոսը Սյունիքի կողմից: Հայրենի է, որ Լուսավորիչը Սյունիքի առաջին եպիսկոպոսն է շնորհաբերել իր աշակերտներին Գորիսում:

Սյունիքը Հայաստանի ներկա արքեպիսկոպոսի բնակում է, որ միջնադարում մեծապատիվություն կարգավիճակ է ունեցել: Ուրախանա եպիսկոպոսը Հրազ Նիկիթոսը՝ Հայոց Եկեղեցուց բաժանվելու պարունությունը շարադրելիս նշում է. «...քրիստոնեական գաղութները եւ հասարակությունն ի հաւարս գժեմն Սիւնիաց, եւ քաջամարտն եւ ողորկաբան յամենայնի, եւ նոցա երեսն պարսկա լինել Մարտապոլիսը Հայոց, եւ իսաչանիչ մեծարանգը պարտեալ գնուաւ: Իսկ կարողիկոս Անանիա Մոկացին ի բորբոքից մեկուն գրում է. «...գրուի եպիսկոպոսաց Տանն Հայոց, որ գնդաբարձրութեանն ընկալեալ էր պարսի եւ նարեք յաշխարհին Սիւնիաց»:

Սյունյաց եպիսկոպոսությունը միջնադարում մեծ էր այն չորս արքեպիսկոպոսից, առանց որի համաշխարհային օրինական չէր համարվում Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրությունը:

Սյունյաց արքեպիսկոպոսական վերաբերյալ տեղեկություններն ավելի ամբողջական են՝ շնորհիվ մարտապոլիս Սիւնիական Օրբելյանի պարունության եւ հարակից բավական հարուստ մարինագրական եւ վիմագիր սկզբնաղբյուրների: Դրանք ի մի է բերել Ղ. Ալիշանը «Սիւնիական» համայնապարտի մեջ: Վերջին փաստականների կարարվել են նաեւ նոր ուսումնասիրություններ, հրատարակվել վիմագիր արչապատկերները (Ս. Բարխուդարյան, Գ. Գրիգորյան): Սյունյաց եպիսկոպոսության միջնադարյան պարունության շուրջ 200-ամյա ժամանակաշրջանի համազանգված ուսումնասիրությունը գրադրվել է ներկայիս քննակալ առաջնորդը՝ Արքայապետ Եպիսկոպոս Սիրուհի Սյունյաց (Էջմի Սյունյաց արքեպիսկոպոսությունից», Ա. Էջմիածին, 1995):

ՍՅՈՒՆՅԱՅ ԹԵՄՆ ԱՅՍՕՐ

«Քրիստոնեայ Հայաստան» քերթի խմբագիր Կարեն Մաքեռոսյանի հարցազրույցը Սյունյաց բնին առաջնորդ Ս. Արքայապետ Սիրուհիին հետք

- Սրբազան հայր, այսօր քանի հոգևորական եւ գործող եկեղեցի կա Սյունյաց բնում:

- Այսօր Սյունյաց բնում գործող եկեղեցիների թիվն ավելի մեծ է, քան այստեղ սպասավորող հոգևորականներն են: Ս. Պարթև քան. Աշտուրյանը՝ Գորիսի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցու քահանան, տոն օրերին այցելում եւ ծես է կատարում նաեւ Տաթևի վանքում եւ Վերին շենի Ս. Նորակունց եկեղեցում, Ս. Նարեկ քան. Հովհաննիսյանը ծառայում է Սիսիանի Ս. Հովհաննես եկեղեցում, Ս. Մարտիրոս քահանան՝ Եղեգնածորի Ս. Աստվածածին եկեղեցում, Ս. Սահակ քահանան՝ Կապանի Ս. Հովհաննեսում, Ս. Գրիգոր քահանան՝ Մեղրիի Ս. Աստվածածինում: Իսկ իրենք կան Սիսիանի Ս. Հովհաննես (4 հոգի), Եղեգնածորի Ս. Աստվածածին (2 հոգի), Գորիսի Ս. Գր. Լուսավորիչ (5 հոգի) եկեղեցիներում: Հարկ է նշել, որ մենք Սյունիքում սպասավորող հոգևորականների համար ծեռք ենք բերել քնակարաններ, անհրաժեշտ կենցաղային այլ հարմարություններ:

Եթե մերկայացնենք բնում այժմ գործող եւ կառուցվող եկեղեցիներն ամբողջական ցանկով, հետևյալ պատկերը կստացվի.

1. Տաթևի վանք,
2. Տաթև գյուղի Ս. Մինաս,
3. Ս. Գր. Լուսավորիչ (Գորիս),
4. Ս. Նորակունց (Վերին շեն),
5. Ս. Աստվածածին (Մեղրի),
6. Ս. Հովհաննես (Մեղրի),
7. Ս. Հովհաննես (Կապան - Գեղամուշ),
8. Ս. Մեսրոպ Մաշտոց (Կապան, կառուցման ընթացքի մեջ է),
9. Ս. Հովհաննես (Սիսիան),
10. Ս. Հակոբ (Վայք - Մարտիրոս),
11. Ս. Տրդատ (Վայք, կառուցման ընթացքի մեջ է),
12. Ս. Գեղեկանք,
13. Ս. Խաչ վանք (Եղեգնածոր),
14. Ս. Նորավանք

15. Ս. Աստվածածին (Եղեգնածոր),

16. Ս. Աստվածածին (Արենի),

17. Ս. Հարություն (Մալիշկա, կառուցման ընթացքի մեջ է):

Ինչպես գիտեք, առաջնորդարանն այժմ գտնվում է Գորիսում, բնեւ հնարավոր է, հետագայում փոխադրվի Սյունյաց արքեպիսկոպոսական արքեպիսկոպոսի վանք: Գորիսի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ առաջնորդարան եկեղեցու կառուցումն ապահովվել է օծումը Ն. Ս. Օ. Ս. Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի կողմից կատարվել 1997 թվականի դեկտեմբերի 20-ին:

- Փաստորեն, հոգևորականների պակաս կա, որովհետեւ գործող եւ այժմ կառուցվող եկեղեցիների թիվն ավելի մեծ է: Այս ուղղությամբ ի՞նչ է արվում:

- Այս ուղղությամբ աշխատանքները կապված են իրենականում Հոգևոր ճեմարանի հետ: Գուցե կարողանանք այս տարի մեկ-երկու լավ պատրաստված ճեմարանական շրջանավարտներ ներգրավել մեր թեմի աշխատանքներում եւ տարեցտարի շրջունակել այդ համայնությունը: Սակայն ուզում են շեշտել, որ այս հարցում մեզ պետք է որակ, ոչ թե քանակ:

- Ինչպե՞ս է աշխատում թեմական խորհուրդը, եւ ովքե՞ր են ընդգրկված այնտեղ:

- Թեմական խորհրդի ատենապետն է Արտաշես Հարությունյանը, փոխատենապետը՝ Սեւակ Ջաբարյանը, խորհրդի անդամներն են Ռադիկ Ասաբեյանը, Ռուդիկ Բալասանյանը, Աշոտ Հովհաննիսյանը:

- Ուրիշ ի՞նչ հաստատություններ են ընդգրկված թեմի կառույցում:

- Գորիսում, Սիսիանում եւ Եղեգնածորում ունենք նաեւ կիրակնօրյա դպրոցներ: Գորիսում 4 դպրոց, 65 ուսանող, 6 ուսուցիչ, Սիսիանում 2 դպրոց, 60 ուսանող, 8 ուսուցիչ, իսկ Եղեգնածորում Մայր Աթոռի ԲԶԲԿ-ի կողմից բացվել է ուսուցիչների վերապատրաստման դասըն-

թաց՝ 40 մասնակցով: Անհրաժեշտ գրականությունը ստանում ենք Ս. Էջմիածնի ԲԶԲԿ-ից:

Գործում են եկեղեցական երգչախմբեր Սիսիանի Ս. Հովհաննես, Գեղամուշի Ս. Հովհաննես, Եղեգնածորի Ս. Աստվածածին, Մեղրիի Ս. Աստվածածին, Գորիսի Ս. Գր. Լուսավորիչ եկեղեցիներում:

Թեմն ունի վանքապատկան կալվածքներ, բարեգործական հինգ ճաշարան: Գործում է գոհված ազատամարտիկների երեխաների «Սիրանուշյ» բարեգործական ճամբարը: Այն կառուցվել է նյութաբարձր օւրիորդ Անուշ Մաքեռոսյանի կողմից: Տ-րդ տարին է, որ այստեղ հանգստանում է Սյունյաց թեմի գոհված ազատամարտիկների մոտ 300 երեխա:

Սյունյաց թեմի եւ ՀՕՖ-ի համատեղ ջանքերով կառուցվել են նաեւ ջրագծեր՝ «Նորավանք-Ռիմո»՝ 14 կիլոմետր երկարությամբ ոռոգման համակարգ, որը ջուր է մատակարարում 3 գյուղի, Ամաղու-Արենի խմելու ջրի ջրագիծ, չորանոցներ եւ փոքր ձեռնարկություններ:

- Սրբազան հայր, Դուք մի քանի գրքի հեղինակ եք, որոնցից «Նախաշավիկ քրիստոնեական կրթության» վերնագրով դասագիրքը, փաստորեն, խորհրդային վերջին տարիներին լույս առած առաջին կրո-

նական դասագիրքն էր: Ճեմարանում ուսանելու տարիներին նաեւ բանաստեղծություններ եք գրել, այսինքն՝ գիտության, գիր ու գրականության մարդ եք: Մակայն Սյունիքում ծավալած Ձեր կազմակերպչական հսկայական աշխատանքի մեջ, ցավոք, չի երևում Ձեր այս հակումի արտահայտությունը: Ո՞րն է պատճառը:

- Այս հարցին մի քիչ դժվար է պատասխանել, սակայն իրողությունն այն է, որ Սյունյաց թեմը, երբ ստանձնեցի առաջնորդությունը, բավական ամուրոջ էր տարտամ վիճակի մեջ էր գտնվում: Սեն զբաղվելու ժամանակ էր պետք գործերը կարգավորելու համար, եւ քնակաբար պոյ «վազքի» ընթացքում անհուն էր զբաղվել գիր ու գրականությամբ: Սակայն հիմա արդեն թեմի վիճակը նորմալ է, աշխատանքները բնականոն հունի մեջ են մտնում, եւ արդեն մտածում ենք մոտ ժամանակներս ստեղծել թեմի Լուսավանք, մշակութային կենտրոնը, բարոգչական, հյուատարակչական քաժինները եւ այլն: Այդ ժամանակ, կարծում եմ, կարողանանք վերադառնալ այն գործին, որը սիրել են ավելի, քան այն, որը հիմա ունում են:

- Առաջիկա ի՞նչ ծրագրեր ունեք, եւ եթե վերջին ու փաստերի լեզուն մի կողմ թողնենք, ի՞նչ երազանք ունեք՝ որպես Սյունյաց թեմի առաջնորդ:

- Սյունյաց թեմն իրապես մեր պատմության մեջ եւ մասնավորապես ինձ համար՝ շատ մեծ արժեք է ներկայացնում, եւ կուզենայի տեսնել թեմն այն վիճակում, այն բարձունքին, ինչ պիտի եր Ստեփանոս Օրբելյանի եւ այլ նշանավոր առաջնորդների ժամանակ: Փաստորեն, ստեղծման ժամանակից ի վեր Սյունյաց արքեպիսկոպոսն ողջ միջնադարի ընթացքում կայուն զարգացում է ապրել եւ բուլացել է միայն վերջին հարյուրամյակի ընթացքում: Սեր խնդիրն է վերականգնել կորցվածը եւ քալ անել դեպի առաջ:

ԱՌՈՂՋՈՒԹՅԱՆ ՏՈՆ «ՍԻՐԱՆՈՒՅԵ» ՃԱՄԱՐՈՒՄ

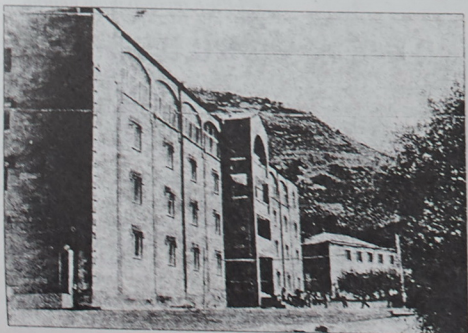
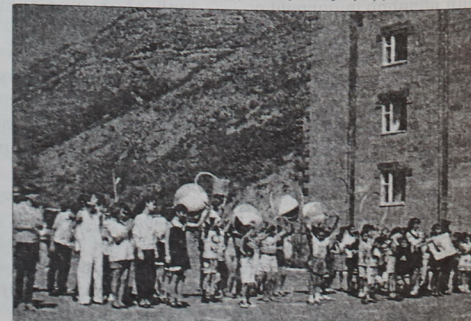
Արդեն երրորդ տարին է, ինչ լիարժեք կերպով իր կոչմանն է ծառայում Սյունյաց թեմի «Սիրանուշյ» բարեգործական ճեմարանը, ուր իրենց ամառային հանգիստն են անցկացնում Սյունյաց թեմի տարածքից արցախյան պատերազմում զոհված ազատամարտիկների երեխաները: Այս յունյաց թեմի առաջնորդ Արքայապետ սրբազանի առաջին

ծեռնարկումներից մեկն է այս ճեմարանը՝ թեւադրված ժամանակի պատմությամբ: Ճեմարանում լինելով՝ դժվար չէ համոզվել, որ իրենց հայրերին կորցրած երեխաները սրբազանի ընդունում են իբրեւ հոգատար ու ամենահասն հոգեւոր հայր: Ճեմարանում երեխաները ոչ միայն հանգստանում, կազդուրվում են, այլեւ կրթական գիտելիք են ստանում, սովորում արդեթ: Ճեմարանում տիրում է կարգ ու կանոն, բայց նաեւ անընդհատ, որպիսի մթնոլորտ է: Այս ամենի մեջ իրենց ավանդ ունեն տնօրեն Մայիս Սիրուհյանն ու փոխտնօրեն Դանազաս Սիւնյանը:

Օգոստոսի 9-ին «Սիրանուշյ» ճեմարանի երեքական միջոցառում «Առողջության տոն» անունն էր կրում, որը կազմակերպվել էր ամերիկյան «Ամբող» կազմակերպության «Առողջ ապրելակերպ» ծրագրի շրջանակներում: Միջոցառմանը ներկա էին «Ամբողի» առաքելության տնօրեն Թերրի Վոլլեն, «Ամաղային ճեմարան»-ը՝ ծրագրի ղեկավար Անահիտ Դազնաշյան, ամերիկացի հյուրեր: Դարկ է նշել, որ այս կազմակերպությունը զգալի աջակցություն է ցուցաբերել Հայաստանի 27 ճեմարանի (բոլոր երեխաների համար հատկացվել են տաք ծածկոցներ, գոնակյան պիտույքներ, հիգիենիկ պարագաներ): Երեխաները ճեմարաններում անցնում են հիգիենայի վերաբերյալ դասընթաց («Սիրանուշյում» այդ գործը կատարում են Ավանյան Կա-

րինես, Տեր-Սահակյան Լուիզան, Տեր-Սահակյան Լիանան, Մկրտչյան Մանանդ):

«Սիրանուշյ» երեխաները հանդես եկան հասերգային հայտագրով, իսկ տիրապետող մթնոլորտում այցնա առնեցող ու անմիջական էր, որ շուտով մանկական շուրջպարն իր մեջ առավ նաեւ անդրօվկիանոսյան հյուրերին:

ԱՍՏԾՈՒ ՍԵՐՆ ՈՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ԹՈՂ
ԹԱԳԱՎՈՐԵՆ ԲՈԼՈՐԻՍ ՍՐՏԵՐՈՒՄ
ՀԱՐՅԱԶՐՈՒՅՑ ԿԱՆԱԴԱՀՅՈՑ ԹԵՍԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ & ՀՈՎԵՆԱՆ ԱՐՔԵՊՍ, ՏԵՐՏԵՐՅԱՆԻ ՀԵՏ

«Հրաժարեցան յաշխարհէն և ընծայեցին զամէշի ի հնազանդութիւն ճշմարտութեան սուրբ հարցն աւանդից»։ Սա մի աշխարհայրություն է, որին անհեղուկին հեղեղել է Հովնան արքայա Տերպետյանը եւ որպէս հոգեւորական, դաստիարակ, որ իր Կ-յանըով, հաւորով ու վարքով շահել է ժողովրդի վարսահաւորները, աշխարհիկ հավաք է արքանազրկ ընկալ Հայոց Եկեղեցին, եղիւ «ճշմարտութեան քարոզիչ», «անմոլար գիտութեան» մտնողներ։ Սրբազան հայրը Եկեղեցու ջանասեր եւ արդյունաւոր աշակերտից է, որի կապարած եկեղեցական, հոգեւոր, մշակութային, հայրենասէն օրագրերը րեւանելի են եւ պիտի զարգայաթն ու ամբողջացնեն զազգայնային հոգեւորականին դիմանկարը։ Վերը ավանդի հասարակություն է օրենս «CYMA»-ի ծրագրով Հովնան սրբազան անազնորոշիքամբ 25 երիտասարդի ժամանումը Հայաստան։ Այս եւ այլ հարցերի մասին է մեր հարցազրույցը Կանադայի հայոց ընկի ստաւորով Հովնան արքայա Տերպետյանին հետ։

բացառիկ հոգատարության եւ սիրո մթնոլորտում ստանում են քրիստոնեական դաստիարակություն, գիտելիքներ, որպեսզի ազատվեն մենակության եւ լքվածության բարոյութից. երրորդ՝

- Սրբազան հայր, մեծ է Ձեր ծառայությունը հայրենիքին, որ իրականացրել եք վերջին 10 տարիների ընթացքում: Միև նորից Հայաստանում եք առավաճած-հաճո առաքելությամբ եւ նոր մտածողացումներով: Խնդրում եմ պատկերել Ձեր ձեռնարկումների մասին:

- Այո՛, անեկիքներ շատ կան: Նայա՛ ասեմ, ուր Միպոլնորում աչք բացած սերունդը հայերենիցը պի-
նի գգա ու՛ միայն այդյան կան-
գիվ, այլև տեսնելով ու հաղորդ-
վելով հայերենիցի հետ: Այդ հրա-
մայակնով, ուր մենք ամեն
տարի Անեիրիկայից ու Կանադա-
յից երիտասարդներ ենք բերում
Հայաստան՝ մեկ ամսով, ուր կոչ-
վում է «CYMA»-ի ծրագիր: Ինչ-
պես ճախորդ հինգ տարիներին,
այնպես էլ այս տարի, ծրագիրը
բազմաճյուղ է. առաջին շինա-
արարկան, Խոր Վիրապի շրջա-
կայքը բառեկաթե, հարողարե,

մատնեթին՝ դառնալով կանաղա-
հայտյալան հոգեւոր քթիմորը: Այսպիսի միջոցառումները մե-
ծապես նպաստում են, որ օտար
ափերում ամրացած հայը կապ-
ված մնա իր հայրենիքի, լեզվի,
մշակույթի հետ ու խառնելի ու-
ծացումից ու օտարացումից:
Նախորդ տարիներին մեր երի-
տասարդներն իրենց առաքե-
լությունը կազմակերպել են Հա-
ռիժում, Դիլիջանում, Վանաձո-
րում:

Անշուշտ, իմ ծրագրերը չեն սահմանափակվում միայն «CYMA»-ի շրջանակներում: Մայր Աթոռում գումարեցինք 1700-ամյակին առնվող մասնափյուրովներ, որպեսզի հստակեցնենք առաջիկա աշխատանքները՝ ուխտագնացության ծրագրի առնչությամբ: Նաեւ պարտավորված են ստուգելու շինարարական աշխատանքները, որ կատարվում են 1700-ամյակի ծրագրով հաստատված եկեղեցիներում: Օգոստոսին տեղի է ունենալու մեր թեմի քարերաբույրյալը Մաղկանձորում գնված եւ Կոտայքի թեմին նվիրված ճամբարի բացումը: Հուլիսի 22-ին կատարեցինք Ջերմուհի եւ Գետրոզ Ներսիսյանների միջոցներով կառուցված Իջեւանի Ս. Ներսես Շնորհալի եկեղեցի Օծումը: Մարդասեր է, որ մեր ժո-

դովորեց հայրենասիր եկեղեցիների գաղափարը շատ ունենալ, որոնք իրենց խնայողություններից բաժին հանեն ազգին եւ Եկեղեցուն: Այդտեղիցս ընթացքում հանձն առա Վուգարաք բնիմով վերանորոգելու ճամբարներ, որոնք եկեղեցիներն կից հոգեւոր կենտրոնների դեր են ստանձնելու: Այդու չափը եկեղեցինք ի տես խնդրէ զ դրէ ոչ բէ օտար կրօնական կապանությունների մնալ բրնձի, բլոլորի բաժանումով մարդկանց հավաքագրել, այլ հեռագան, լուրջ, մնայուն արժեքներ ստեղծել բլոլորեղայնելով մեր ժողովրդի հոգեւոր, բրիստոնեական, ազգային նկարագիրը, որի կրա պիտի խարսխւի հաւ ոմսամբիրք:

- Սրբազան հայր, երբեւէ կապածե՞լ եք, որ Ձեր կողմից տրա-

մադրվող միջոցները նպատակին
չեն ծառայում:

- Ես չեմ կարող չվստահել ու չհավատալ իմ ժողովրդի գավալներին: Ես հավատում եմ մարդկանց: Ի՞նձ համար, սալալյն, երբ քաջություններ են լինում, մեղավորներն այնքան կատարողներ չեն, որքան պատասխանատուներ: Ավետարանի անաղայի որդին էլ Աստուծո գավալն է: Բնականաբար, մենք հավատարիմ ենք երբ առաքելությունը եւ զգուշավոր պիտի լինեք, որ անցանկալի բարդություններ չարձանագրվեն. կարողանաք վստահ լինել, որ երբ քանքերն ապարդյուն չեն անցնում:

Չեն կարող իմ մասնագետությամբ չարտասայախել հայրենիքի մամուլի, հեռուստատեսության մեկատմամբ, որոնք փորձում են անհատի մեջ տեսնել Եկեղեցին, Եկեղեցին չպետք է չվորի մարդկանց, մանավանդ անբարեխղճորեն անհասկանի ինտ. անհրաժեշտ է այն տեսնել իր ամբողջությամբ մեջ: Հոգիտես ինչն՞, ո՞րն բխարարանքով, միայն վաճառ է նկատվում, երբ պետք է անդադարադրվում նաեւ այն բոլոր ծառայությունների, որոնք իրականացնում է մեր Եկեղեցին և պիտի շարունակի իրականացնել Սա աստվածային հաստատություն է, աստվածահիմն է, որը 1700 տարի գործել է մեր ժողովրդի կյանքում և պիտի շարունակի հարատևել: Դժբախտաբար բոլոր ժամանակներում էլ եղել են երեսույթներ, որոնք ընդունելի չեն հենց մեր հոգեւոր հայրերի կողմից, որոնք ոչնչով չեն նստացրել Եկեղեցի հիմնական դերն ու նշանակությունն ազգի դժվարին գոյապահպանում:

Պիտի խոստովագնեն, որ ես
ցավով եմ ծանոթացել ցայժմ
պաշտպան թուր այն կյուրերի
որոնք վերաբերում են Անենայի
Հայրի կաթողիկոս Կաթերգի Ա-
ռաղղոջակամ վիճակին: Կառա-
վարությունը, նախագահին
հայտնի են Վեհափառ Հայրա-
պետի առաջնություն մանրամաս-
ները: Թերթերը Հայրի Հայրա-
պետին մարդանրճերով ապրիլի
նույն զանկանալու փոխարեն, որ

պեզիկ ժամ առաջ ստողջանաւ ե վերադառնաւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, անդրդունիկ ենթադրութիւններով ստղերն են գգուն ե կասկածի տակ առնում ամեն մի արդարեւ: Ազնիկն, ես կալածում եմ, որ պետական իշխանութիւնները պարտավոր էին հեղինակաւոր խոսք ասել այս առնչութեամբ: Ըննադատաւորութիւնը լավ քան է ողորձաւ անձեռնաթե հաստատութիւններին, ասակայս պետք է լինի տեղին, սրբամաբանօվաճ, չղջովաւ ե առանձնաբարութեամբ: Մամուլը կարեւոր առաքելութիւն ունի կատարելու: Սա կասկածից վեր է: Արդոյն՝ հաճախ եմ հրապարակվում հոգեւոր լիցք ունեցող, սրտաւարտ ու ճշմարտ իովլաճներ: Մամուլը պիտի անհատներին, եկեղեցու պետութեամբ ճկատումը շաա: գուշութեամբ վերաբերվի: Մամուլը պարտավոր է որդեգրել հարգալից վերաբերմունք: Առողջ քննադատաւորութիւնը մի քան է քիտախնդրութեամբ ամեն ինչ մոռնելու մի այլ քան:

- Ի՞նչ կուզեիք հաղորդել մեկ
ժողովրդին:

- Ազգը մի հաստատություն է որի մասն են կազմում կրթական պաշտպանական, հոգևոր, տնտեսական, մշակութային բոլոր կառույցները: Ես պիտի ցանկանայի, որ յուրաքանչյուր անհատ գիտակցեր հայրենիքի բաղադրյալները և կրեռիչը ահաբեկմանն և որ ես հարգվող ու համբուրող ղականությամբ վերաբերեմ այն ամենին: Հոգևորականը, մտավորականը, լրագրողը, պետական գործիչը, գինվորը ձեռք-ձեռքի տված, համերաշխ գիտակցունով պիտի կերտեն մեր ազգի տունը, այլապես մեծ արդյունքների չենք հասնի: Ոչ թե պատանտուն, այլ համախմբում են ուժերն սեփականում: Այս գիտակցությամբ միայն հնարավոր է առաջադիպել ել գործարար: Սա է Աստուծո՜ւ ճշմարիտ ուղին: Աստուծո՜ւն են խաղաղությունը իսկ բազմակրոն բոլորիս արտերը:

Հարցազրույցը վարեց
Միլիա ՄՈՒԲԻՍՅԱՆԸ

ՎԱՅՔԻ ՆՈՐԱՇԵՆ ԵԿԵՂԵՅԻՆ. ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ՍՅՈՒՆԵՅՈՒ ՎԱՐՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Քրիստոնեությունը Հայաստանի ղեկավար կրոն հռչակման 1700-ամյակի տոնակատարությունների կազմակերպման ծրագրի ժողովում կատարվում են եկեղեցիների վերանորոգումներ:

Սյունյաց թեման Արահան երիկակոտու Սյւրջանի աշակերդութեան և Դիտրիտան աղորդ Գալուս և եւմա Սողոյան անուիկներէ բարեաւորութեամբ կառուցանել և Կալոյ ձորի Կալի բաղախի Ս. Տրդա եկեղեցին: Այն գտնուի և եղեգնամորի դասականապէս Բարձր գաղաւտու, ենթադրաբար Մոկ ալանի տեղին: Սյունյաց մետրոպոլիս, դասինչ Սեփիանու Օրբէլյանը և Միսիսար Արիվանցեի վկայուն են, որ այն ասականային դաստիասով կործանել և բնակիւնքի անբարդական վարի տաճարով Յ-րդ դարուն:

Սյունյաց երիկակոտու Սեփիանուդ, ըս Տրդ հրանա- յի, բազուն անգամ մանց գուլուցցել եւ կանգնել ի- ինց ձեռնիքի, քայլ մամբ չէին զղջցել: Այլ դասանող յայ անգամ տուրք սաստիկ զայրանուն և եւ մեծ լուսնի- կանայեանտեղ: Այնուիտեւ սաստիկ տոյի դասանողը Սե- փիանուդ դուր եւ գալիս զլորից ու գնուն Ավալ ակ կոչ- անք բարցադասան արադուրի անունը զովանանք: Սի անբար- դոյական կին, որ հաճեղիմանվել եւ սրի կողմից, զղջալու փոխարեմ ալելի եւ շարունուն և սասանայից նվաճ վերց- նելով տուրդ փայմուն եւ սքեղ:

Մարդիկ, առաջադրյալ իմանալով եղելությունը, մեծ լաց
կա կոծում կերպում են սրբի մարմնը: Ինչու
պետ էլեռան գլալոյ օժնաարհը: Մալա Մրկաւո գլոլոյ բնա-
կիչները, իմանալով դեղոյի մաաիկ, իրենց ճախոնեհր հե-
նեղաաաաաա են դուրս գալիս եւ ինդուրոյ սրբի մարմնը աաիո-
ւնիլալա են եսեներոալ. որը աաաաաաաա եւ րաջ գորաալար Ա. Զ.

Դիտարկելով անունով: Եւ այդպէս էլ վարվում են:

Իսկ Աստուծո Երանելի իշ ցնգալորն այն առաջիկ տեսնուն է երկինքը բացված, եւ Իրեցանկերի քաղաքութիւնը խաբերել դուրս է գալիս Ասեփանմանսին ընդառաջ՝ բարձրաձայն գոչելով. «Բարի է հաւաքարհն է ծառա, եկ, մօր ի Տիրոջ ու խախտութիւն մեց»։ Եւ այսոյեւ մեծամեծ գոչեաներով մրան ժամուն են ու հապտուն Աստուծա ահել Առօրի մօն, որի վրա նստուն է Բրիստոս Աստուծո Որդին։ Այսպէս տեսը երկրպագութիւն մտնենուն է Տիրոջը եւ ցոյց տալով տրոյսալ նախործով փաթեթված արայմբ լի իր գոգը ասուն է. «Զոնն եւ վիթխորութիւնը եւ արդարաւարութիւնը»։ Եւ առաջալանն ու խալարաբեմերը մրան հաճութիւնով բանուն են իրենց կայաւուն, յիշելու հաշտունուն օրն։

Սուրբ Նոյը, այս երազը տեսնելով, հասկանում է, որ արեւն է տղապանը: Եւ այդտեղ է լինում է՝ ու հանկարծակիլ վրա է հասնում Տիւրք դուռտուհարը: Թանձր խավարը բառատուն օր դրասուն է ամբողջ գազալը, եւ սաստիկ կոտորած ու դուրդուրած է լինում. լեռները զայրալվում են, գետքի կեղեղը ծովի ալիքների նման ծփում է, եւ տենք ու աղբարանները վեր են ածվում: Զնայիչները գերեզմանների, իսկ արշուրուները խավաքանվում են ու գետքը կորչում: Բոլոր սեղերն էլ սասանվելով երեսուն են, իսկ անդունդներին եւ օդի միջից լսվում են մարդկային ծայրեր, որ ասում են. «Վա՛յ ձոր, Վա՛յ ձոր»: Այդ օր գոհվում է սառը հազարից ավելի մարդ: Եւ կատարվածի բաժանողով այդ վայրը կոչվում է Վայոց ձոր: «Սասունահալու առաստառն օրերն անցնելից ոտոտ դարձում է մատոտ բարկությունը: Ըստ ավանդության՝ Ս. Աստվածատուր մասունկների միջոցով բազմաթիվ բժշկություններ են եղել տեսակ-տեսակ զավեղներ ու իրականություններով առաջադրողներին, ով-

Ի՞նչ հավասոյ ամպփնել են սրբի բարեխոսութեանը:

Սեփիաանոնն Լևոնի աղքատությանն ու դոգորմունքան է հանձնում իրեն տպառնկելու, ինչպես է նախապալան եղ վարվել: «Տեր, սա մեզ մի՛ համարի դրանք» (Գործ, է, 59): Իսկ իջարտապա կինն պակի ու սպալուր, ինքն իրեն դաշաւարտելով ու կուրծ Ժնծելով եղելորոյրը դաշունով է ամենիքն է մարկանցից դաշի՛ծ հայցուն: Այլոնեիս գալով վաճիք ղիճա՛ք արեւոյճա՛ն մասուն, ձորակի այլ կուլ տուն, հողը փորելով մի՛նչէ կուրծք թաղվում է մի փոսուն. ամառ ու ձմեռ տրաքելով ու ցահաւա լինելով գո՛րծ-ցեղել վալուն ու դոգուն է խոստաղանելով իր նեղերը: Այլոյլխով, Եւրծուն է Սեփիաանոսի գոլը, որն է Տրոյիցից նմուն է խալունուն նախ հասար:

Մի օր էլ զղասարագի ժամին, սրբի օրհանգի լսվում է ա-
հեղ գոչոյն. «Իձող ներելն ու մեղերն, ով կիս»: Եւ բոլորը,
լսելով դա, գոհուկայն են հայեցում Աստուծո, Իր մեծ մար-
դախոյնության ու անկիւշաշար բարեարարության համար. Իսկ
կի՞նը, թե՛ն ներում է ստանում, իր արագաշարության փոխի-
ղուր չի գալիս, այլ մնալով այնտեղ վախճանվում ու թաղ-
վում է այդտեղ ի մնալով վախճի դիմագ:

Պատմիչներից ավանդված այս տասնությունը ուրախ ուղեբեզական, մուսման է խրատական եւ ուսուցողական է Այսօր, երբ Վայրուս վեր է հառնում ճոր եկեղեցի, ցանկալի է, որ այս տեսագիտիկ համար դառնա փրկութան դուռ, մեծազոր աղոթասուն եւ արթւություն արթը:

ՎԻՉԵՆ ՌԵԴԻՐ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

ՇՆՈՐՀԸՆԿԱԼ ՍՈՒՐԲ ՏԻՐԱՄԱՅՐ

«Ուրախացիր, ո՛վ շնորհընկալ, Տերը քեզ հետ է» (Դուկ., Ա, 28):

«Աստուծոց դու շնորհ գտար: Եւ անա՛ դու կիրթնաս եւ կ՛մնս մի որդի ու նրա անունը Դիսուս կընես: Նա մեծ կլինի եւ Բարձրյալի Որդի կկոչվի» (Դուկ., Ա, 30-32):

Աստված, իր պատկերով ու Եւստուրպաճ ստեղծելով առաջին մարդուն, տեղավորեց «բերկրության դրախտում, որպեսզի սա մշակի ու պահպանի այն» (Ծննդ., Բ, 15): Այնուհետեւ Տերն առաջին մարդուն զարդարելով անասնական պարզեցեւորով ողջ երկրի տեր եւ իշխան կարգեց՝ ամեն ինչ ղեկելով նրա ոտքերի ներքո (Սաղմ., Ա, 7):

Ըստ Գրիգոր Տաթևացու՝ Ադամին տրված պարզեցեւոր էին. «Աստծո տեսությունը, զրուցակցությունը նրա հետ, անմահությունը, լուսնոյն պատմությունը, անշարժությունը, անսկզբությունը, անմահությունը, անաշխատ դրախտի վայելչությունը, Աստծո անմահ տունների մշակությունը ու պահպանությունը, Արարչի սերը եւ գութը մարդու հանդեպ, ...թագավորությունը բոլոր արարածների վրա, քահանայությունը եւ մարգարեությունը»:

Սակայն առաջին հրեշտակը, որ իր հպարտությամբ պատժառու զրկվել էր երկնային փառքից, նախանշելով արարչագործության թաօ ու պակասը հանդիսացող առաջին մարդու գերապատիվ փառքին, տարբեր համարներով ճանաչել էր նրան եւ իր հետ դժոխք տանել, քան որ սատանան՝ անկալի հրեշտակը, իր անկամքը այնքան չէր տրտմում, որքան մարդու փառավորվելը տեսնելով: Ուստի, նա իր գարշելի խորհուրդի վրա կատարածով համար երկրի վրա Աստծո ստեղծած զազաններից ավելի խորանալի՝ օձի կերպարանով մտադր գործեց աստվածատունը դրախտ եւ օձապատիր խաբեությունը եւ օձային դրոշմը պատվիրանազանության, եւ փկերջինս էլ Ադամին:

«Բայց աւա՛ր, գու՛ր եւ իսկմասն Դայրիկը... ուրախսիր ընտանեաց մեջ ուրիշ երկպառակիչ մարդ չմտաւ, զի դեռ չկար. միայն խորանալ օձը կը մահանձեր երկու սիրելեաց երջանկութեան վերայ. ուստի մեզուրեթեամբ խորհեցան երկու անգամ ծնունդն ստեղծող աստուծոյն պարգեւանք վիճակի մեջ ղեկել. եւ դրախտի մեջ մահ բերելով՝ անեղծ մարդոյն անմահ կեանքը մեռուցանել: Կեղծաւոր ու ստախոս կենդանին, իր պատերազմի ծնողնարկութեան գաղտնի յատակագիծ պատրաստելով, յարձակեցաւ մահ ստակ կնոջ վրայ այն պահուն, երբ նա միայնակ էր ու առանց իր մեծ քիկնայաիրի կը շրջէր. գիտութեան ծառին տակ իր դարձելով լարեց, կնոջ նուրագաց քանկութիւնը գրգռեց՝ դէպի գեղեցիկ պտուղը, գեղեցիկ կնոջ գեղեցիկը որսաց: Տա քաջ մտաբերեց, թէ երբ զկնի խաբէմ հանձնէր դրախտը, անշուշտ, Ադամ անոր տեսնել կերթայ: Արարիչն այսպէս պատուիրեց. կարելի չէ, որ նա բաժնուի իր կնակեցին եւ թէ չերթայ եւս, դարձեալ եւս կը շարին, զի անուսնութիւն առանց անմահ կննայ, Աստծոյ օրհնութեան նպատակը ի դերեւ կը հանեն: Ի՞ժ օձը (այսինքն մարդկության նենգավոր

րեց օձի (սատանայի) եւ կնոջ սերնդի (մարդկային) ցեղի) միջեւ, եւ ժամանակ լրմանը կնոջ սերնդից պիտի ելնէր այն գավակը, որն իր մահկամբ պիտի ջախջախէր օձի մարդկության թշնամի սատանայի զուլնը: 1): «Նա պիտի ազատի նրանց, որ մահվան երկյուղով միշտ գեռուրած վիճակում էին» (Եբր., Բ, 15), վերացնի մոլի կռապաշտությունը եւ նորոգի ծշմարիտ Աստծո պաշտամունքը. «...Բարկացար ինձ վրա, բայց Քո զայրույթը հեռացրի ինձանից եւ ողորմեցիր ինձ» (Եսայի, ԺԲ, 1): Դեռեւտարար, մարդասեր Աստ-

ված մարդկային ազգը հավիտեանակա կորստից փրկելու համար որոշել էր իր անմահ ողորմածությամբ աշխարհ առաքել իր Միածին Որդուն, որն ըստ Եսայի մարգարեի ժամանակի լրմանը պիտի ծնվեր մի կույսից. «Ան կույսը պիտի որդեհան ու որդի ծնի, եւ նրա անունը պիտի լինի Եմանունը (այսինքն Աստված մեզ հետ)» (Եսայի, Է, 14):

«Օրհնյալ եւ դու կանանց մեջ, եւ օրհնյալ՝ էլ քո որդւյալն պտուղն» (Դուկ., Ա, 42):

Աստվածորդու մայրը լինելու կարգին ու պատվին արժանազա՛մ Մարիամ անունով մի կույս, որը Դավակրին ու Աննայի դուստրն էր: Նրա հայրը՝ Դավիթը թագավորական ցեղից էր, իսկ մայրը՝ քահանայական ցեղից Սաթեւ Քահանայի դուստրը (Դովակրին ու Աննայի անուններով միայնաբանվեցին երկու քահանայական ու թագավորական ցեղեր, որպեսզի, ըստ Ա. Գրիգոր Տաթևացու, ըստ մարմնի նրանցից ծնված Քրիստոս լինէր մի թագավոր ու քահանայապետ, ըստ Մելքիսեդեկի կարգի) (Եբր., Է, 20), եւ «Տեր Աստված նրան կտա նրա հոր՝ Դավիթի աթոռը, ... ու նրա թագավորությունը վայելան չի ունենա» (Դուկ., Ա, 32-33):

Կույս Մարիամն «անուրբան ծնունդ էր եւ իր ծնողներին տրված ավետիքի գավակ»: Եւ երբ լրացավ նրա տերեւ տարին, Դավակրին ու Աննան տարան Մարիամին երուսաղէմի տաճար եւ իրենց ուխտի համաձայն ընծայեցին Աստծուն, որպեսզի նա, ինչպես մյուսները, իր բնական ինչ տաճարի կուսանդուն, ծառայի Աստծուն:

Ինչպես վկայում են Եկեղեցու սուրբ հայրերը, տակավին մանուկ հասակից հրեշտականման

աղջնակ սուզվել էր երկնավոր խորհուրդների ու գաղտնիքների հայեցողության մեջ, եւ ինչպես բողբոջ, որ հարատեւ բուրումն ու անուշահոտություն, նրա սրտից գիշեր-ցերեկ աղերասնեցները, ինչպես խուսկի անուշահոտությունը, ելնում էին ու բարձրանում դեպի Աստված: Աստվածաւիճ ու երկնային շնորհները հեղձվում էին նրա վրա եւ զարդարում բազում առաքինություններով:

Սրբազան ավանդության համաձայն՝ Ա. Կույսը տաճարում մնում է մինչեւ տասնյոթ տարեկան հասակը: Ապա աստվածային նախախնամությամբ՝ կնութեան է տրվում քառասունհինգ տարեկան արդար ու պարկեշտ Դովակրին, որը մինչեւ Դիսուս Փրկչի երեսունհինգ տարին լրանալը սիրով ու գորովանքով պատասխանում էր Աստվածամորը:

Մոր, երբ Ա. Կույս Մարիամը անստանալով է Դովակրի տանը, շնորհիվ իր կենդանի ու անկեղծ հավատի Աստծո հաճութեան էր Գարբիել հրեշտակապետի ավետամբը դառնում է «Անառելի լույսի մայրը եւ Անսկիզ Որդու բնակարանը» (Շարակնոց): Դառնալով Աստվածամայր՝ Ա. Կույսը մարդկությանը «վերագործեց Աստծո խոսքը՝ լսելու շնորհի աղանդողին՝ իր Միածին Որդին՝ դարձնելով» (Դով., Ա, 12), ինչպես որ սկզբում Աստծո մնաց էինք (Ծննդ., Ա, 26): Լուսնոյն պատմունանի փոխարեն Քրիստոսով զգեստավորեց (Գաղ., Գ, 27) եւ Նրա հավատով վերցնեցինք մեզ կորցրած անմահությունը, ինչպես գրված է. «Ով հավատա ինձ, կընդունի հավիտեանակա կյանքը եւ մահ չի տեսնի» (Դով., Զ, 47, Է, 51): Անցավոր կյանքի փոխարեն այն կյանքը տրվեց, որտեղից արտաքսված են ցավերը, տրտմություններն ու հեծությունները (Եսայի, ՕԱ, 11), իսկ այդ անծեղանքի հաւատի փոխարեն Քրիստոսի կատարելության հասակի չափի (Եփես., Ի, 13): Դրախտի վայելչության փոխարեն տվեց այն, ինչ որ աչքը չտեսավ, եւ ախարժ չլսեց (Դուկ., Բ, 9), եւ տունների պահպանության փոխարեն պարգեւեց Սուրբ Գրքի խորհուրդների վերածությունը: Վերագործեց Աստծո սերը մեր համեմբ, քանզի ոչ ոք չունի ավելի մեծ սեր, քան այն, որ իր վրայնք տա իր բարեկամների համար (Դով., ԺԵ, 13), ինչպես Թրիստոս արեց, նաեւ վերահաստատեց մարդու թագավորությունը երկրի վրա, քանզի մարդու Որդուն են ծնդարդուն բոլոր երկրայիններն ու երկնայինները (հոմմա, Փիլիպ., Բ, 10): Վերցնեց թագահանությունը՝ Քրիստոսի անարյուն Պատարագով ըստ այն. «Այս արեք եւ ինչպես տակի համար» (Դով., ԻԲ, 19), եւ մարգարեությունը ըստ գրվածի. «Վերջին օրերին իմ Դավակրից հեղե՛ք բոլոր մարմինների վրա, եւ ձեր որդիներն ու դուստրերը պիտի մարգարեանան» (Դով., Բ, 28):

Այս բոլոր պարգևները մեզ վերագործեց Սուրբ Աստվածածինը իր Միածին Որդու կույս եւ անապական ծննդյամբ եւ մեր պատվին առավել դարձրեց մարդուն եւ հրեշտակների պատվին համեմատ: Քանզի ոչ միայն մեզ տվեց Արամի փառքը, որ նա ու-

ներ դրախտում, այլեւ այն, ինչ Աստված խոստացավ նրան՝ երկնքի Արքայությունը» (Ա. Գրիգոր Տաթևացի):

«... Փակված պարտեզ եւ կնքված աղբյուր» (Եղգ., Դ, 12):

... Չնայած այս մեղսավոր աշխարհում դուրսին չէ սրբակնքացող կյանք վարելը, Ա. Կույս Մարիամը, թեւեւ մեզ ճանաչող մարդկային բնություն ունեւ, զերծ մնաց մեղքերից ու մեղանակաւ կյանքից, չճանաչեց նրա մարմնական հաճությունների ռոմանկի պատուը», ինքն իրեն գրկեց նրա վայելքներից, մերժեց ու արհամարհեց մարդկային ամեն տեսակի զվարճություն...:

Սիակապիկ, Սողոմոն Իմաստունի այդ պատմաբանությունը, որ Ս. Տիրամորն անվանում է «փակված պարտեզ եւ կնքված աղբյուր»։ Քանզի ու նա իր ողջ կյանքը ընթացքում հոգով, սրտով, գաղափարով ու մամուլով ամրացված էր ու կնքված չար ոսոխի հարձակումների հանդեպ փակ մնալով:

«Եւ սակայն այս խոսքը (այսինքն Սողոմոն Իմաստունին խոսքը) առավել վերաբերում է Աստվածամոր վերափոխմանը, երբ բարիքներով լի պարտեզը եւ հորդաառա շնորհների աղբյուր փակվեց ու կնքվեց գրկեցանուն» (Ա. Գրիգոր Տաթևացի):

Սրբազան ավանդության համաձայն՝ Ա. Տիրամայրը, վաթսու տարի ապրելով, հոգով ու մարմնով վերափոխվում է «դեպի գերաշխարհայինների կայանը՝ իր Արքա Որդու եւ մեր Աստծո Արքայությունը»:

Արդ, որքան մեծ էր Ա. Կույսի սրբությունը, որ Բարձրար Աստված թույլ չտվեց, որ նրա անառա մարմինը ապակամություն տեսնի, եւ մասնավոր տնօրհնությամբ նրան երկինք վերափոխեց:

Ուրեմն Ա. Կույս Մարիամի գերազանցությունները Բարձրար Աստծո մայր լինելը, նրա սրբությունը եւ մեռանդիման լինելը, եղան այն բանավոր պատճառները, որ Ա. Եկեղեցին նրան դիտում է որպես իր սրբոց զայի զուլիս եւ հատկապես խնդրում նրա բարեխիտությունը: Եկեղեցու հարգանքը Ա. Աստվածածնի նկատմամբ կարելի է ամփոփել մարդատյան եւ երեկոյան ժամերգությունների «Սուրբ Աստուած...» երգաբանության կյուրդով: «Փառավորյալ եւ օրհնյալ միշտ Ա. Կույս Մարիամ Աստվածածին, Քրիստոսի մայր, քո Որդուն ու մեր Աստծուն մատուցիր մեր աղաչանքները մեզ փորձուրդներով ու մեզ բոլոր ու ծնողներդ փրկելու (համար)»:

Ի վերջո, Դայաւստանյայ Առաքելական Ս. Եկեղեցին համապատասխան Տիրամոր բարեխիտությունը եւ ամեն «Պատարագի ընթացքում Ա. Գրիգոր Նարեկացու հետ աղոթում. «Սիւս քո կուսական կարիք մի կաթիլ իմ անձի մեջ անձնեւելով կյանք է ինձ տալիս, ո՛վ մայր Բարձրյալ Տեր Դիսուսի ...» (Քան, 2, 4):

Արթուր Ղափր ԿՐԱՊՈՆՏՅԱՆ
Ֆեոդորյան հոգեւոր
մեծաբանի Դ խորանի սան

ՄԻՆՉԵՒ 2001 ԹՎԱԿԱՆԸ 40 ՆՈՐՈԳ ՎԱՆՔ ՈՒ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայաստանի 40 վանք եւ եկեղեցի կվերանորոգվի մինչեւ 2001 թվականը, երբ համաժողովրդական տոնամերձությամբ կնշվի քրիստոնեությունը Հայաստանում պետական կրոն հռչակելու 1700-ամյակը: Այդ առթիվ ստեղծված եկեղեցական համեմատողվոր վանքերի ու եկեղեցիների վերանորոգումը համարում է իր կարեւորագույն ծրագրերից մեկը եւ ստեղծման օրվանից նախանձախոնքորեն իրականացնում է վերականգնողական եւ շինարարական աշխատանքները Հայաստանի տարբեր թեմերում՝ օրհնությամբ եւ հովանավորությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գաբրիել Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի: Նրա անմիջական աջակցությամբ աշխատանքների կազմակերպման պատասխանատվությունը ստանձնեց համեմատողվոր կից գործող գրասենյակի վարիչ-քարտուղար գերշ. Տ. Մեսրոպ արքեպս. Աշնյանը: Նա, դիմելով սպիտակաշառկա մեր հայրենակիցներին, հորդորեց նրանց մասնակցություն ունենալ այդ սրբազան գործին: Կոչ-հորդորն ալեկոծեց շատերի հոգիները: Հնարավորություն ունեցողները տրամադրեցին կուրսական միջոցներ: Էջմիածնում՝ 1700-ամյակի գրասենյակում բացվեց ճարտարապետական բաժին: Կազմվեցին նախագծեր, կատարվեցին հաշվարկներ, եւ սկսվեցին աշխատանքները:

Նրանք եղան Արագածոտնի թեմում, ուր պետք է վերականգնվեն ամենամեծ թվով եկեղեցիներ ու վանքեր: Մինչեւ 2001 թվականը կավարտվեն թեմի տարածքում գտնվող 12 վանքի ու եկեղեցու վերանորոգման աշխատանքները: Այս անգամ այցե-

ություն կատարվեց չորս վանք: Առաջինը Կարբիի Ս. Աստվածածինն էր: Այն կառուցվել է 1691 թվականին եւ ոչ միայն կարբեցիների, այլեւ շրջակա գյուղերի բնակիչների համար եղել է ուխտատեղի: Սակայն այսօր կիսաքանդ ու ավերված եկեղեցին չի կարող ծառայել իր նպատակին:

Քարերարները՝ արգենտինահայ Մեծատուրյան ընտանիքի անդամները, սիրով համեմատեցին վանքի վերանորոգման աշխատանքների ֆինանսավորումը: Շինարարությունն այժմ մոտենում է ավարտին, ավարտվել է հովվատան կառուցումը, բարեկարգվել է բակը: Սակայն Մեծատուրյան ընտանիքը մի ուրիշ բնագավառ է ունի. եկեղեցու հարանցքում իրենց գրասպի՝ այնտեղ տեղադրելով այս գյուղում ծնված Մեսրոպ Թաղիադյանի կիսանդրին եւ մի փոքրիկ արձան, որ պիտի խորհրդանշի որք մեծացած Մեծատուրյան բարերարների մանկությունը:

Կարբեցիները շրջապատում են հոգեւոր հայրերին, հուզված ու երախտապարտ իրենց սրտի խոսք եւ ուղղում նրանց, որոնց ջանքերով շուտով՝ օգոստոսի 22-ին, կօծվի Կարբիի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցին:

Մուղնի: Այստեղ 1661-69 թվականներին Սահակ ճարտարապետը կառուցել է Սուրբ Գեորգ եկեղեցին, որը գործում էր մինչեւ 1929 թվականը: Նավասարդ սրբազանը նշեց, որ 1929 թվականից հետո Մուղնու Սուրբ Գեորգը վերածվեց պահեստի, իսկ 1970-ից դարձավ Էրեբունի բանգարանի մասնաճյուղ եւ միայն 1993 թվականից, կառավարության որոշմամբ, այն համեմատեց Հայ Առաքելական եկեղեցուն:

Մեսրոպ սրբազանը պատմում է. «Իմ բահանայական ձեռնադրությամբ տարեդարձի առթիվ ուխտ էի արել Հայաստանում անձամբ վերանորոգել որեւէ եկե-

ղեցի: Երկար մտորումներից հետո որոշեցի, որ այդ եկեղեցին պետք է Սուրբ Գեորգը լինի, որովհետեւ համաժողովրդական այդ ուխտատեղին ավերակ թողնելը մեղք էր այն վերականգնելու քիչ թե շատ հնարավորություն ունեցող մարդկանց համար: Մեր թեմի կանանց միության անդամներն օգնելու խնդրանքով դիմեցին համայնքին, եւ նրանց ծայրն անարժապահ չմնաց: Գտնվեցին այդ գործի նվիրյալներ, եւ սկսվեց եկեղեցու վերականգնումը: Երբեմն ինքս ինձ մտածում եմ՝ ինչ է երազանքս. լոկ վերականգնե՞լ եկեղեցին՝ որպես պատմաճարտարապետական կոթող: Քաղ լիցի: Երազս ավելին է. վերականգնված եկեղեցիներում պատաս-

խազմաւորվի, խուճկ ծխվի, մոռ վառվի, սրբալույս մեռնող մկրտվեն եւ Աստծու որդեգիրը դառնան հայ մանուկները, ամենաճարտարապետություններ կատարվեն, աղոթքից սրբանանք քարերը, եւ բաւերն այսպէս բարբառվելով՝ երկինք բարձրանան՝ «Պաշտպան եմ Քեզ՝ Նոյսի ճառագայթ, Արքայ Երկնատուր, գովալ անպատում...»:

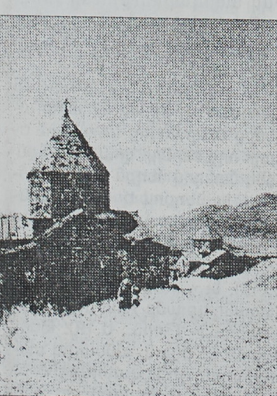
«Այո», եկեղեցին կապի», եւ այս մասին էլ մտածում, երբ հենց հոգեւոր երգի սրբազան մեղեդին ու հաստատեց այդ ճշմարտությունը: Հովհանն սրբազանն էր երգում:

Հովհաննավանքն Արագածոտնի ամենաքննարկական վանական համայնքն է, որի Կաթողիկէ տաճարը 13-րդ դարի հայ ճարտարապետության գլուխգործոցներից է: Համալիրը հայտնի էր իբրեւ հոգեւոր կրթարան: Այն 300-ից ավելի միաբան ուներ, իր առանձին ընդարձակ տնտեսությունը եւ այնպիսի աշխարհագրական դիրք, որի շնորհիվ կարճ ճանաչված է բնութագրվում: Այն կառուցվել է աստիճանաբար, սկզբում Կաթողիկէն, ապա գավիթը, տապանատունը, որմնաբանական խաչքարը: Սակայն համալիրի մասին ամենաաւելի վկայությունը վերաբերում է Սուրբ Կարապետ մատուռին, որն ըստ իշխատակությունների՝ կառուցվել է չորրորդ դարում Գրիգոր Լուսավորչի կողմից: Կաթողիկէ եկեղեցու նուրբին իմաստուն եւ հիմար հույսերի տակնը ներկայացնող բանդակն է: Հովհաննավանքի վերանորոգման աշխատանքները ֆինանսավորեցին արգենտինահայ բարերարները: Ծրագրված է Հովհաննավանքի ամբող-

ջական վերականգնման աշխատանքներն ավարտել 2001 թվականին: Բայց Մեսրոպ սրբազանը երազում է, որ գտնվեն ծամանակին այդ վանքերում ամփոփված մատուռները եւ ետ վերահարձակվեն, թեւ դրանցից շատերի ճակատագրերը, ցավոր, մեզ անհայտ են:

Սաղմոսավանքի վանական համալիրի գմբեթները նկատելի են շատ հեռվից: Այժմ այստեղ եւս ընթանում են վերականգնողական եւ նորոգման աշխատանքներ, իսկ ծախսերի համար նախատեսված միջոցները հանգանակվել են Սփյուռքում գործող «Երկիր եւ մշակույթ» կազմակերպության կողմից, որի երիտասարդ ներկայացուցիչները, կազմելով մի խումբ, աշխատում են Սաղմոսավանքում:

Արագածոտնի թեմի վերականգնվող այս սրբատեղիներն այցելելուց հետո սրբազան հայրերն ու նրանց ուղեկիցները շարժվեցին դեպի Սեւան, ուր վերականգնվում է քերականության միջնակարգ սրահների վանական համալիրը: Համալիրի վերականգնման աշխատանքներն իրականացվում է Արարատյան հայրապետական թեմի միջոցով, իսկ ֆինանսավորումը ստանձնել էր ժամանակին Նյու Ջերսիում ապրող եղբայրներից մեկը՝ Սարգիս Սուրբանյանը, որը նաեւ Սեւանի դպրանոցի բարերարն էր: Նրա մահից հետո բարեգործությունը շարունակում են ընտանիքի ան-

դամները: Արարատյան հայրապետական թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գաբրիել սրբազանը ներկայացնում է վանական համալիրի պատմությունն ու վերանորոգման աշխատանքների ընթացքը:

Այն կառուցվել է 9-րդ դարում՝ Աշոտ Երկաթի կոնց՝ Մարյամ Բագրուհու կողմից եւ ընդգրկում է Սուրբ Կարապետ եւ Առաքելոց վանքերը: Հետագայում, ի հիշատակ Բագրուհու, կառուցվել է Մարիամի մատուռը:

Արդեն մեկ տարի է, ինչ ընթանում են վերանորոգման շինա-

րարական աշխատանքները, եւ Հայաստանի քրիստոնեացման 1700-ամյա տարեդարձին այն կներկայանա իբրեւ նորոգ ու գործող վանական համալիր:

11-րդ դարում կառուցված Կեչառիսի վանական համալիրը նույնպես ընդգրկված է 1700-ամյակի վանքերի ու եկեղեցիների

վերականգնման ծրագրում: 1998 թվականին այն համեմատվել է Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու Կոտայքի թեմին եւ այժմ վերանորոգվում է վիեննաբանկ մեր հայրենակիցների Գրիգորյան ընտանիքի ծախսերով: Արդեն նորոգվել է համալիրի Սուրբ Հարություն մատուռը, իսկ Սուրբ Նշան եւ Սուրբ Կաթողիկէ եկեղեցիների վերանորոգման աշխատանքները շարունակվում են:

Այո, Բրիտանիայում կրոն հռչակելու 1700-ամյակի առթիվ վերականգնվում են հայոց հավատի ու հոգու տաճարները, որոնց խնկարում պատերն իրենց մեջ ամփոփում են բանկազին մատույններ, սրբացած անուններ, սրբալույս հիշատակություններ: Այդ տաճարները ոչ միայն դիմացաբայր փորձությունների, այլ հավերժաբար բարբառեցին աստվածաշնչյան իմաստուն խաչքը: «Մի՛ վախեցեք նրանցից, որ մարմինն են սպանում, բայց հույզին սպանել չեն կարող»:

Մեր ժողովրդի հոգին ապահով հանգրվանեց Սեւանի իրենց մեջ ամփոփում ենք, որ նորոգյալ տաճարներում շուտով կսկսվի մեր նորոգ հոգիների աղոթքը: Այդ հավատով են լցված նույն ուսուցիչ ծախածո գործիքները: Մոլորակներն ու իրականացողները՝ Հայոց Հայրապետ Գաբրիել Ա-ն աշխարհ Կեհափառը, սրբազան հայրերը, բոլոր բարեգործներն ու ամբողջ հավատացյալ հայ ժուրվորդը:

Այո, մինչեւ 2001 թվականը Հայաստանում վեր կհանի 40 նորոգ վանք ու եկեղեցի, եւ մենք ազգովի կարճակորեք այդ տարբեր գործի նվիրյալների աշխատանքներ մեր հավաքական աղոթքում: «Երանի նկարչի շինողաց...»:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ՕՔԼԵՆԳՈՒՄ

ԱՆԳԼԻԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆ
ԵՐԳՈՒՄ ԷՐ ՀԱՅՎԱԿԱՆ ՇԱՐԱԿԱՆ

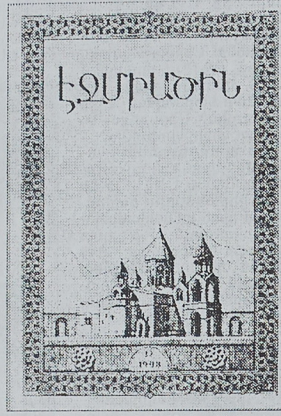
Օլիգոթի (Նոր Ջեյմսի) Ս. Պետրոս Անգլիկան Եկեղեցում ավելի քան 100 հայ եւ օտար հավասարակշռի ներկայությամբ հունիս ամսին եղի ունեցավ առաջին առաջնորդական ժամատարը Ավստրալիայի եւ Նոր Ջեյմսի թեմի առաջնորդ Պրան արեւոյ։ Պալիգոթի մասնակցությամբ։ Կազմվեց Նոր Ջեյմսի թեմի առաջին Ազգային վարչությունը։ Ինչպես տեղեկացնում է «Աստված» թերթը, Քրիստոսի ժամանած անգլիկան եկեղեցականը հայր Ֆելիքսը, Ս. Պա-

սարգին մասնակցեց հայկական շարակաճների երեքնորդությամբ։ Դայր Ֆելիքսը հայտնեց, որ հայկական շարակաճները սովորել է Քրիստոսի իր եկեղեցին հաճախող հայ հավասարակշռից։ Այդ անգլիկան հոգեւորական ավելացրեց, որ «Հայերեն լեզուն եւ հայկական երաժշտությունը այնքան դժուար են ի վեր, այնքան գեղեցիկ ու առիթնորդ, որ մարդ իրեն միայն դրանցով ավելի մոտ է գտնում Աստծուն»։

«ԷԶՄԻԱԾԻՆ», ՀՈՒՆԻՍ, 1998

Լույս է տեսել Մայր Աթոռի պաշտոնական «Էջմիածին» ամսագրի հունիսյան համարը, որը սկսվում է խմբագրականով եւ պատմական նյութերի բաժնով, որ տեղ են գտել Մայր Աթոռի մասին դիվանի հաղորդագրությունները, որոնք ներկայացնում են Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Ս. Տ. Գարեգին Առաջինի հանդիպումը ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Կոֆի Անանի հետ, Վեհափառ Հայրապետի ուղարկված նամակներն ու գրությունները։

Գեորգյան ճեմարանի ուսումնական տարվա ավարտական հանդեսին նվիրված Արարատ տրի. Գալիտյանի նյութին հաջորդում են 1700-ամյակի գրառնային հաղորդագրությունները։ Կրոնա-քաղաքական բաժնում գեղեցիկ են Ս. Մակար արք. Հովհաննիսյանի եւ Տ. Բաղդատ արք. Գալստյանի քարույները, Ս. Հովհ. Ոսկեբերանի Միքայել ժ. վրդ. Աշխատանքի գործարար քարգանձում աղորդող, Ֆրանցիսկոս Սուրբի քարեպետ կյանքի մասին գրքից հանված, Գրիգոր Քրիստյանի՝ տոմարագիտական, Լիլիթ Խաչատրյանի՝ լեզվաբանական, Ժան-Մարի Մարտինի, Ռուբեն Սիմոնյանի, Հրաչյա Միրզոյանի՝

պատմագիտական, Ավետ Ավետիսյանի, Մերուժան Կարապետյանի արվեստագիտական, Գեղամ արք. Մարտիրոսյանի, Կարեն Մարեոսյանի Հայ եկեղեցու պատմության վերաբերող հոդվածները, ինչպես նաեւ արխիվային, մատենագիտական նյութեր, գրախոսություններ, հաղորդագրություններ եւ այլն։

ԳԵՂԱՆԿԱՐԶԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԳԵՍ ԳԵՒՈՐԳՅԱՆ ՀԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Էջմիածին քաղաքում ապրում եւ ստեղծագործում են երկու տասնյակից ավելի նկարիչներ, որոնց մի մասի անունները եւ ստեղծագործական աշխատանքները վաղուց հայտնի են արվեստասերներին։

Հանրապետության նկարիչների միության անդամներ Համետ Պողոսյանը, Հարություն Հարությունյանը, Հազարյալ Արամունի, Ալեքսան Տաշչյանը, Բազիկ Հակոբյանը, Ներսես Մեխիզյանը եւ Աշոտ Խաչատրյանը մասնակցեց են մի շարք խանրապետական եւ աշ-

խարհի տարբեր երկրներում կազմակերպված ցուցահանդեսներին, Նրանցից Հազարյալ Արամունի եւ Հակոբ Խաչատրյանը ստեղծագործում են նաեւ կրոնական-եկեղեցական թեմաներով, ցուցահանդեսները զարդարում են ինչպես մեր հանրապետությունում,

այնպես էլ տարբեր երկրներում գտնվող հայկական եկեղեցիները։

Հուլիսի 22-ին Էջմիածնից տասնմեկ գեղանկարիչների ստեղծագործությունների ցուցահանդես բացվեց Գեորգյան հոգեւոր ճեմարանի սրահում։ Ցուցադրվող աշխատանքները ներկայացնում են նրանց վերջին տարիների լավագույն գործերը։

Ցուցահանդեսին ներկա էին եւ բացման խոսք ասացին Ներսես արքեպս. Պողոսյանը, Էջմիածնի քաղաքապետ Երվանդ Աղվանյանը, արվեստաբան Հենրիկ Իգիթյանը։ Անշուշտ, շնորհակալական խոսք ասեց եւ ասելահանդեսից երկու ճեմարանի տնօրինողները, որոնց օժանդակությամբ էլ հնարավոր դարձավ ցուցահանդեսի կազմակերպումը։

Անդրանիկ Տերտերյան

ԱՍՈՒՅԹՆԵՐ

Մի՛ հոժարիր իշխան լինել, թեկուզեւ մարդկանց իշխան լինես, իմացիր, որ դու Աստծու իշխանության իրակ ես։

Բարի է բարիք գործելը, բայց կանխապես խաղաղապետ անխոհեմություն է։

Դաժան գործերն ավարտվում են կորստյամբ։

Աստծուն անարգում է նա, ով խախտում է Նրա պարմիրանները։

Ուր մըրնում է չարությունը, այնուհեղ է եւ արգիւտությունը։

Հավատքն Աստուծոց մեր մեջ հաստատված առաջին բարիքն է, եւ նա մեզ պատվում է միմեզի Բարին, որ հայտնվելու է։

Շնամարիք վարդապետությունը հոգեւոր կար է, որ չարիքի խորքերից դուրս է մարդկանց հոգիները։

Հրեշտակներին պատվում ենք ոչ թե նրանց բարքը բնության, այլ նրանց առաքինության պատվաբանով, եւ դեռեքին անարգում ենք նրանց չարության պատվաբանով։

Բնության խորհուրդներն իմանալը մարդի գործություն է, Սուրբ Երրորդությանը նախընտրել մարդի գործություն չէ, այլ Աստծու շնորհ։

Որքան միտքը սկսում է իմացության հոգով՝ մտքներն էլ Սուրբ Երրորդության իմացությանը։

Հրեշտակները Կրիստոսն են մարդկանց եւ դեռեքին, մարդի ոչ հրեշտակներին եւ ոչ դեռեքին, իսկ դեռեքին Կրիստոսն են միայն մարդկանց։

Աստված բնակվում է արարածների մեջ, ինչպես շինարարն իր տան մեջ։

ԱՆԵՍՏԱՆԻ ԶՈՒՂԱՅԵՑՈՒ
ՕՐՈՂԱՎՈՐՈՒՄ

ՀԱԿԻՐԸ ԼՈՒՐԵՐ

Ամենուրեք (օգոստոսի 3) տեղեկացնում է, որ ավարտվել է մոսկովյան Երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Մայր եկեղեցու ներսահարկի շինարարությունը։ Թղթակցի այն հարցին, թե «2001 թվականին սա՞մար ժամատար է լինի», եկեղեցու ճարտարապետ Սեփան Քրիստյանը դրական պատասխան է տվել միայն ավելացնելով, որ աշխատանքները դեռ չեն ավարտվել։

Հայաստանի հուսարածանների թաղապետությունը ընկերության

(նախագահի վարչապետ Ֆառուկյանը) քանդակով, սկիզբն առաջ քարեքաների նյութական աջակցությամբ, ավարտվել է 7-րդ դարի երկու Գառնահովիտի Ս. Գեորգի եւ Թալիմի Ս. Ասվածաժոն եկեղեցիների նորոգումը։

Օգոստոսին ֆրանսիացի հինգ գիտնական է մեկնելու Թուրքիա՝ հետազոտելու Անիում թուրք հնագիտության կայանում թղթումներին եւ նրանց իրականացումը մասնակցի վերականգնողական աշխատանքներին։

ՃԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ ԺԱՄԱՆՑ

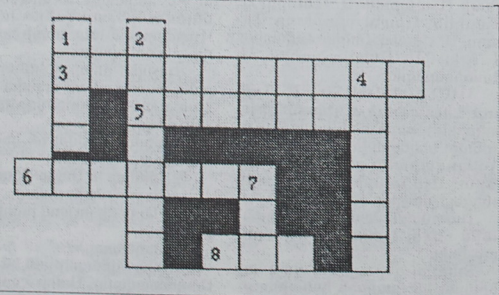
ԲՆԱՆՎՈՐՈՒՄ

Հայոց կաթողիկոսանիստ վարչեր

1. Հայոց մայրաքաղաք, ուր կաթողիկոսական արքունի հաստատվեց Գյուլում Արաբեկյանի կաթողիկոսի օրոք։ 2. Ամենաերկարակյաց հայկառո կաթողիկոսության նստավայրը։ 3. Հնագույն եւ ավանդական արքունիք։ 4. Գյուլարաքաղաք, որտեղ Աթոռը հաստատվեց Ամանիա Մոկացի կաթողիկոսի ժամանակ։ 5. Վայր Փոքր Հայքում, ուր արքունիքը կաշիկ Ամենի կաթողիկոսը։ 6. Ամուր ամրոց, որը գտնվում է արքունիքի դարձեց Գրիգոր Գ. Պաղիկունի կաթողիկոսը։ 7. Քաղաք, որտեղ արքունի հաստատվեց Սարգիս Ա Մեհանցի կաթողիկոսը։ 8. Կաթողիկոսական արքունիքի կաթողիկոսը։

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկարաթիվային հիմնադր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին Հայաստանի Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քաղաքական կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝ Կարեն Մաթեոսյան
Խմբագիրներ՝ Արարատ Գալստյան, Ավետ Ավետիսյան, Նարեկ Լավաթյան
Էջմիածին եւ համակարգչային ծառայություն էլկրա Ֆոկանյան, Ժաննա Մաթեոսյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝ Բ. Գալաթյան, Ս. Գալան եկեղեցի, Քրիստոնեական դաստիարակության եւ քաղաքական կենտրոն
Հեռախոս (8+259) 56780
Արտատպություն կատարելիս հղումը «Քրիստոնեայ Հայաստանին»
Պարտադիր է։
ՄԱՅՐ ԱԹՐՈՒ Մ. ԷԶՄԻԱԾԻՆ ՏՊԱՐԱՆ
Ստորագրված է տպագրության 12.08.98
Տպագրական՝ 1600 Գինը՝ 50 դրամ

ՆԱԽՈՐԴ ՀԱՄԱՐԻ ԽԱՎՐԱՅԻՑ ՊԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ

ՀՈՐԻԶՈՆՏԱԿԱՆ
1. Հաթիկ։ 3. Սյուն։ 4. Արալ։ 6. Նախատալ։ 9. Աման։ 10. Ռուսի։ 12. Գալիկա։ 13. Ալեք։ 16. Արեւի։ 18. Նիքիտի։ 19. Արա։ 20. Նուր։ 21. Արաբ։
ՈՐԻԿՈՆՏԱԿԱՆ
1. Հնամ։ 2. Դանա։ 3. Սյուն։ 5. Կար։ 6. Նալկան։ 7. Արեւի։ 8. Կոստայի։ 9. Արա։ 11. Իվա։ 14. Հիւ։ 15. Կենա։ 16. Արա։ 17. Նիկ։